

Bilder och symboler - historiebruk och dagens högerextrema rörelser

Bilder och symboler, en introduktion

Under 1800-talet var tankar om en stark nordisk gemenskap betydelsefulla under flera perioder. Vikingen blev en kraftfull symbol för nordisk/germansk gemensam historia och identitet. Symbolen användes flitigt inte minst inom konst och litteratur.

Bilden av vikingatidens människor har använts länge för att skapa en svensk nationell identitet. Det var på 1870-talet som begreppet vikingatiden skapades. Danska och svenska arkeologer hade i början på århundradet, när vetenskaperna utvecklades, nöjt sig med att dela in förhistorien i sten-, brons och järnålder. Begreppet vikingatid skapades när arkeologen Oscar Montelius i en artikelserie 1872 med rubriken ”Lifvet i Sverige under vikingatiden” inledde så här:

”Vikingatiden! – Hvilka romantiska tankar väckas icke vid minnet af denna bragdrika tid, då Nordens söner funno hemmet för trångt och stormade ut öfver hafvet för att söka ära och guld; då de grundade nya blomstrande välden i aflägsna länder och med sitt friska blod föryngrade folken i vestern och södern af Europa?”

Denna dyrkan av våld och erövringar, denna övertro på vad nordisk kultur och nordiskt blod kunde bidra

med i andra länder, ter sig i dag våldsamt romantiserad och överdriven. Men bilden lever ändå kvar i många sammanhang, parallellt med att kunskapen genom den moderna arkeologin har utvecklats. På fotbollsläktare vajar vikingahjälmarna i fantasifulla variationer när det är dags för landskamp, i butiker ler fryntliga små vikingar av trä mot turisterna och i serier på TV och i tidningar härjar en rå, men inte särskilt begåvad sälle med sin omgivning.

Att mannen med horn på hjälmen knappast existerat under vikingatid är ett faktum som kommersiella och ideologiska intressen gärna bortser från. Det finns inga sådana hjälmfynd från vikingatid, de är en konstruktion från tyska, fantasifulla operakostymer i mitten av 1800-talet. Dessutom bör det kanske påpekas att förmodligen halva befolkningen var kvinnor redan då.

I dag är den bild de flesta av oss bär på tämligen långt borta från den kunskap den moderna arkeologin presenterar.

Historiebruk och dagens högerextrema rörelser

Den historiska forskningen studerar hur historia används på olika sätt. Forskningen visar att drivkraft

förskoleklass

årskurs 1–5

årskurs 6–9

gymnasiet

fakta

terna bakom historiebruket ofta är ideologiska/politiska.

På 1800-talet och i början av 1900-talet, skapade nationalismen sin version av historien – nu är det stärkandet av en europeisk gemenskap som står i centrum. Genom att lyfta fram Förintelsen (utrotningen av Europas judar under nazismen) som en gemensam historisk erfarenhet söker EU-politiker med finansiering av forskning kring just Förintelsen skapa en gemensam europeisk identitet för att samla nationer präglade av stor kulturell, språklig och historisk splittring.

Den bild av vikingen som Oscar Montelius och andra skapade på 1800-talet är svår att hålla fast vid i dag. Men i något renodlad form kan vikingen tjäna andra ideologiska och politiska syften. För att motverka invandring och mångkulturella samhällen lyfts han nu fram på hemsidor och i propaganda som symbol för ett etniskt och kulturellt ”rent och ariskt” Norden. Genom att blunda hårt undviker de grupper som lyfter fram de nordiska idealen att se vikingatiden präglades just av täta internationella kontakter. De många silverskatterna på Gotland består till största delen av arabiska silvermynt. Undersökningar nyligen med DNA-teknik visar att en av de två kvinnor som begravdes i Osebergsskeppet i Norge hade sitt ursprung i Iran/Turkiet och både Bagdad och Konstantinopel var miljonstäder när Birka som mest hade ca 1 000 invånare.

Frågeställningar:

- I vilken situation söker människor politiska lösningar som ter sig ”rena” och enkla?
- Hur framställs människor på de bilder som skall värva anhängare till totalitära idéer?

Material:

Expos hemsida innehåller ofta länkar och har information om grupper på högerkanten. Ofta info om planerade kampanjer riktade mot skolan, www.expo.se

I sin bok Det rena landet (Prisma 2006) tar Maja Hagerman upp hur man kan skapa sig de förfäder som passar. Maja Hagerman gör en mycket bra genomgång av bruket av vår förhistoria. Hon tar också upp tankarna om den rena rasen och bakgrunden till bildandet av Rasbiologiska institutet i Uppsala.

2

Bilder och symboler
- historiebruk och dagens högerextrema rörelser

förskoleklass

årskurs 1–5

årskurs 6–9

gymnasiet

fakta